

Вісник Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна
Серія "Математика, прикладна
математика і механіка"
Том 86, 2017, с.4–9
УДК 519.216

Visnyk of V.N.Karazin Kharkiv National University
Ser. "Mathematics, Applied Mathematics
and Mechanics"
Vol. 86, 2017, p. 4–9
DOI: 10.26565/2221-5646-2017-86-01

Случайные блуждания на конечных группах с классовой вероятностью: алгебраический подход

А. Л. Вишневецкий

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
ул. Я. Мудрого, 25, 61002, Харків, Україна
alexwish@mail.ru*

Хорошо известны необходимые и достаточные условия сходимости n -кратной свертки вероятности на конечной группе G к равномерной (тривиальной) вероятности на G при $n \rightarrow \infty$. Оценке скорости этой сходимости посвящено много работ.

Цель статьи — получение оценок скорости этой сходимости для вероятностей, постоянных на классах сопряженных элементов конечных групп.

Ключевые слова: вероятность, конечная группа, сходимость.

Вишневецкий О. Л., **Випадкові блукання на скінчених групах із класовою ймовірністю: алгебраїчний підхід.** Добре відомі необхідні і достатні умови збіжності n -кратної згортки імовірності на скінченній групі G до рівномірної (тривіальної) імовірності на G при $n \rightarrow \infty$. Оцінці швидкості цієї збіжності присвячено багато робіт.

Ціль статті — одержання оцінок швидкості цієї збіжності для ймовірностей, постійних на класах спряжених елементів скінчених груп.

Ключові слова: імовірність, скінчена група, збіжність.

A. L. Vyshnevetskiy, **Random walks on finite groups with conjugate class probability: algebraic approach.** Under well known conditions an n -fold convolution of probability on finite group G converges to the uniform probability on G ($n \rightarrow \infty$). A lot of works estimate a rate of that convergence. The aim of the article is to obtain estimates of the rate for the probabilities that are constant on classes of conjugate elements of finite groups.

Keywords: probability, finite group, convergency.

2010 Mathematics Subject Classification: 20D99, 60B15, 60B10.

© Вишневецкий А.Л., 2017

Пусть P – вероятність на конечній групі G порядку $|G|$, $U(g) = \frac{1}{|G|}$ – рівномірна (тривіальна) вероятність на G , $P^{(n)}$ – n -кратна свертка функції P . Хорошо відомі [1] необхідні і достаточні умови, при яких $P^{(n)} \rightarrow U$ ($n \rightarrow \infty$). Оцінка швидкості цієї сходимості посвящено багатьох працях (см., наприклад, обзор [2]).

Цель статті – отримання оцінок швидкості сходимості для конечних груп і вероятностей, постійних на класах сопряжених елементів. Сходимість в просторі функцій $F(g)$ на групі G розуміється відносно норм

$$\|F\|_1 = \sum_g |F(g)| \text{ і } \|F\| = \left(|G| \sum_g |F(g)|^2 \right)^{1/2} \quad (\text{ми пишем } \sum_g \text{ вместо } \sum_{g \in G}).$$

В [1, 2] норма $\|\cdot\|_1$ має коефіцієнт $\frac{1}{2}$.

Пусть $\mathbf{C}G$ – груповий алгебраїзм групи G над полем $\mathbf{C}$ комплексних чисел. Сопоставимо вероятності $P(g)$ елементу $p = \sum_g P(g)g$ алгебри $\mathbf{C}G$; цей елемент ми обозначаємо тією же (но малою) буквою, що і породивши її функція, і называемою *вероятністю на $\mathbf{C}G$* . Свертка

$$(P * Q)(h) = \sum_g P(g)Q(g^{-1}h), \quad h \in G$$

функцій P і Q відповідає добуток pq вероятностей на $\mathbf{C}G$.

Пусть $L(G)$ – простор функцій над полем $\mathbf{C}$ на групі G , постійних на її класах сопряжених елементів (класові або центральні функції). В найменшому, якщо не вказано інше, всі вероятності являються класовими. На абелевій групі всі вероятності являються класовими. В просторі $L(G)$ визначене скалярне добуток: якщо $F_1, F_2 \in L(G)$, то

$$(F_1, F_2) = \frac{1}{|G|} \sum_g F_1(g) \overline{F_2}(g), \quad (1)$$

де черта означає комплексне сопряження. Множество $Irr(G)$ неприводимих комплексних характерів групи G формує ортонормованний базис в $L(G)$ відносно скалярного добутку (1). Поэтому вероятність $P \in L(G)$ розкладається по базису $Irr(G) = \{\mathbf{1}_G, \chi_1, \dots, \chi_k\}$, причем вважаємо

$$\sum_g P(g) = 1 \quad (2)$$

коєфіцієнт при головному характері $\mathbf{1}_G$ рівний $\frac{1}{|G|}$:

$$p = \frac{1}{|G|} \mathbf{1}_G + m_1 \chi_1 + \dots + m_k \chi_k \quad (3)$$

Позначимо $d_j = \deg \chi_j$, $b = \max_j |b_j|$, де

$$b_j = \frac{|G|m_j}{d_j} \quad (j = 1, \dots, k). \quad (4)$$

Лемма 1 $b \leq 1$

Доказательство. Так как $|\chi_j(g)| \leq d_j$, то из (3)

$$\begin{aligned} |m_j| &= |(P, \chi_j)| \leq \frac{1}{|G|} \sum_g |P(g)\bar{\chi}_j(g)| = \\ &= \frac{1}{|G|} \sum_g P(g)|\chi_j(g)| \leq \frac{1}{|G|} \sum_g P(g)|\chi_j(g)| \leq \frac{1}{|G|} \sum_g P(g)d_j = \frac{d_j}{|G|}. \end{aligned}$$

Поэтому из (4) $|b_j| \leq 1$ и, следовательно, $b \leq 1$.

Пусть $\text{supp}(P) = \{g \in G, P(g) \neq 0\}$ — носитель вероятности P . Оценку леммы 1 можно усилить для вероятностей, у которых носитель $\text{supp}(P) = G$.

Теорема 1 $b \leq 1 - \min_g P(g)$.

Доказательство. Положим $l = \min_g P(g)$, $l_0 = (1 - l)^{-1}$.

Функция $P_1 = l_0(P - lU)$ является вероятностью на G . Для любого неглавного характера $\chi_j \in \text{Irr}(G)$ имеем

$$m_j(P_1) = (P_1, \chi_j) = l_0(P - lU, \chi_j) = l_0(P, \chi_j) = l_0 m_j,$$

где $m_j(P_1)$ — коэффициенты разложения (3) для P_1 ($j = 1, \dots, k$). Поэтому $b_j(P_1) = l_0 b_j(P)$ и

$$b(P_1) = l_0 b(P). \quad (5)$$

Так как $b(P_1) \leq 1$ (лемма 1), то $b(P) \leq l_0^{-1} = 1 - l$.

В дальнейшем будем считать, что числа b_j занумерованы так, что $b = |b_1| = \dots = |b_t|$ и $|b_j| < b$ при $j > t$. Пусть $D = \left(\sum_{j=1}^t d_j^2 \right)^{1/2}$.

Теорема 2 $Db^n \leq \|P^{(n)} - U\| \leq Db^n + a^n (|G| - 1 - D^2)^{1/2}$, где $0 \leq a < b$, а a и b не зависят от n .

Доказательство. Пусть p, u — вероятности на алгебре $\mathbf{C}G$, соответствующие вероятностям P, U . Если $e_j = \frac{d_j}{|G|} \sum_g \chi_j(g)g$ ($j = 1, \dots, k$), то из (3) и (4) следует

$$\begin{aligned} p &= \frac{1}{|G|} \sum_g \mathbf{1}_G g + m_1 \sum_g \chi_1(g)g + \dots + m_k \sum_g \chi_k(g)g = u + \sum_{j=1}^k \frac{|G|m_j}{d_j} e_j = \\ &= u + \sum_{j=1}^k b_j e_j. \end{aligned}$$

Так как $u, e_1, \dots, e_k$ – ортогональные идемпотенты центра алгебры $\mathbf{C}G$, то $p^n = u + \sum_{j=1}^k b_j^n e_j$,

$$p^n - u = \sum_{j=1}^k b_j^n e_j = \sum_{j=1}^k b_j^n \sum_g \frac{d_j}{|G|} \chi_j(g) g = \sum_g \left(\sum_{j=1}^k \frac{d_j b_j^n}{|G|} \chi_j(g) \right) g,$$

или, возвращаясь к функциям на группе G ,

$$p^n - U = \sum_{j=1}^k \frac{d_j b_j^n}{|G|} \chi_j.$$

Так как $\|\chi_j\|^2 = |G| \sum_g |\chi_j(g)|^2 = |G|^2$, то функции $\frac{\chi_j}{|G|}$ ($j = 1, \dots, k$) образуют ортонормированное множество относительно нормы $\|\cdot\|$. Поэтому

$$\|P^{(n)} - U\|^2 = \sum_{j=1}^k |b_j^{2n}| d_j^2 = b^{2n} D^2 + \sum_{j>t} |b_j^{2n}| d_j^2 \leq b^{2n} D^2 + a^{2n} \sum_{j>t} d_j^2,$$

где $a = \max_{j>t} |b_j|$, $0 \leq a < b$.

Так как $0 \leq \sum_{j>t} d_j^2 = \left(\sum_{j=1}^k d_j^2 - D^2 \right) = (|G| - 1 - D^2)$, то

$$D^2 b^{2n} \leq \|P^{(n)} - U\|^2 \leq D^2 b^{2n} + a^{2n} (|G| - 1 - D^2),$$

откуда следует утверждение теоремы.

Следствие 1.

- 1) $P^{(n)} \xrightarrow{n \rightarrow \infty} U$ по любой норме тогда и только тогда, когда $b < 1$.
- 2) Для достаточно больших n существует число $a_0 \in [0; 1)$, не зависящее от n , такое что

$$Db^n \leq \|P^{(n)} - U\| \leq (D + a_0^n) b^n \quad (6)$$

и

$$|G|^{-\frac{1}{2}} Db^n \leq \|P^{(n)} - U\|_1 \leq (D + a_0^n) b^n \quad (7)$$

Доказательство.

- 1) В конечномерном пространстве любая норма эквивалентна норме $\|\cdot\|$.
- 2) В доказательстве нуждается только (7). Если из $m \geq 2$ вещественных чисел $a_1, \dots, a_m$ хотя бы два не равны нулю, то в силу неравенств между средними

$$\sum_{i=1}^m a_i^2 < \left(\sum_{i=1}^m |a_i| \right)^2 \leq m \sum_{i=1}^m a_i^2. \quad (8)$$

Ввиду (2) значения двух вероятностей на G не могут отличаться ровно на одном элементе. Поэтому при $m = |G|$ в качестве $a_1, \dots, a_m$ можно взять значения функции $(P^{(n)} - U)g$, $g \in G$. Извлекая в (8) квадратный корень, получим

$$|G|^{-\frac{1}{2}} \|P^{(n)} - U\| < \|P^{(n)} - U\|_1 \leq \|P^{(n)} - U\|.$$

Поэтому (7) следует из (6).

Ввиду неравенств (6) и (7) число b играет важную роль в оценке скорости сходимости $P^{(n)}$ к U . Приведем оценки для величины b .

Теорема 3 $\left(\frac{\|P\|^2 - 1}{|G| - 1}\right)^{\frac{1}{2}} \leq b \leq \frac{(\|P\|^2 - 1)^{\frac{1}{2}}}{D}$.

Доказательство. Возьмем скалярный квадрат равенства (3) относительно скалярного произведения (1):

$$\frac{1}{|G|} \sum_g P^2(g) = \frac{1}{|G|^2} + \sum_{j=1}^k m_j^2.$$

Умножая на $|G|^2$ и используя (4), получаем $\|P\|^2 - 1 = \sum_{j=1}^k b_j^2 d_j^2$. Так как

$$b^2 \sum_{j=1}^t d_j^2 \leq \sum_{j=1}^k b_j^2 d_j^2 \leq b^2 \sum_{j=1}^k d_j^2 = b^2(|G| - 1),$$

и $D^2 = \sum_{j=1}^k d_j^2$, то $b^2 D^2 \leq \|P\|^2 - 1 \leq b^2(|G| - 1)$. Поэтому $\|P\|^2 - 1 > 0$ и $\frac{\|P\|^2 - 1}{|G| - 1} \leq b^2 \leq \frac{\|P\|^2 - 1}{D^2}$, что завершает доказательство.

Можно оценить b снизу с помощью числа $s = |\text{supp}(P)|$.

Следствие 2.

$$b \geq \left(\frac{1}{s} - \frac{1}{|G|}\right)^{\frac{1}{2}} \quad (9)$$

. Доказательство. Так как $s^{-1} \geq |G|^{-1}$, то из (2) и (8) получаем, что $\|P\|^2 |G|^{-1} \geq s^{-1}$. Поэтому

$$\frac{\|P\|^2 - 1}{|G| - 1} \geq \frac{\|P\|^2 - 1}{|G|} \geq \frac{1}{s} - \frac{1}{|G|}.$$

Замечания.

1. В силу (9) вероятности с малым носителем не могут быстро сходиться к U .
2. С помощью (9) можно получить нетривиальную оценку для b даже при $s = |G|$. Для этого нужно применить (9) к вероятности P_1 (см. доказательство теоремы 1), у которой $\text{supp}(P) \neq G$.

Следствие 3. Если вероятность P равномерно распределена на нормальном s -элементном множестве, то $\frac{|G|s^{-1} - 1}{|G| - 1} \leq b^2 \leq \frac{|G|s^{-1} - 1}{D^2}$.

Доказательство. Для равномерного распределения $P(g) = s^{-1}$ ($g \in \text{supp}P$), поэтому

$$\|P\|^2 = |G| \sum_g P^2(g) = |G|s \cdot s^{-2} = |G|s^{-1}.$$

ЛИТЕРАТУРА

1. P. Diaconis, Group Representations in Probability and Statistics. Institute of Mathematical Statistics, 1988. – 198 p.
2. L. Saloff-Coste, Random walks on finite groups. In Probability on Discrete Structures. / H. Kesten, editor, Springer, 2004. – P. 263–340.

Статья получена: 13.08.2017; принята: 16.10.2017.

Article history: Received: 13 August 2017; Accepted: 16 October 2017.